

POLITIKŲ POŽIŪRIS Į MOTERŲ SMURTĄ PRIEŠ VYRUS

Dr. Raminta Bardauskienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės gerovės fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Tel: (8 5) 271 4716
El. paštas: raminta@mruni.eu

Doc. dr. Jolanta Pivorienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės gerovės fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Tel: (8 5) 271 4716
El. paštas: jolantapiv@mruni.eu

*Pateikta 2016 m. kovo 15 d.
Parengta spausdinti 2016 m. gegužės 16 d.*

doi:10.13165/SD-16-14-1-03

Anotacija

Straipsnio tikslas – ištirti, koks Seimo narių požiūris į moterų smurtą prieš vyrus Lietuvoje. Kiekybinio tyrimo metu buvo apklausti Seimo nariai, siekiant išsiaiškinti, kokie, jų požiūriu, moterų veiksmai laikytini smurtu prieš vyrus, kokios pagalbos ieško, kokią pagalbą galėtų gauti moterų smurtą patyrę vyrai, koks politikų požiūris į vyrus, kurie patyrė moterų smurtą. Mokslinių šaltinių analizė atkleidė, kad dažniausiai visuomenėje aktualizuojama moterų ir vaikų, kaip smurto aukų, problematika, o vyrai vaizduojami kaip agresyvūs, dominuojantys smurtautojai. Vyriškumo studijas nagrinėjantys mokslininkai teigia, kad vyrai taip pat gali patirti moterų smurtą, tačiau jie apie jį linkę nepranešti ne tik dėl to, jog jiems gėda, bijo visuomenės pasmerkimo, bet ir dėl to, kad jie nežino, kur kreiptis pagalbos. Tyrimo rezultatai parodė, kad respondentai smurtu laiko tokius moterų

veiksmus, kaip įžeidžiančios replikos ir juokai, šaukimas ir barimas, stumdymas, daiktų gadinimas, vertimas lytiškai santykiauti, grasinimas neleisti matytis su vaikais, grasinimas skyrybomis. Tai psichologinio, fizinio ir seksualinio smurto apibūdinimas. Tačiau respondentai nepripažįsta tokių ekonominio ir psichologinio smurto veiksmų, kaip draudimas dirbti ar mokytis, nuolat reiškiamas nepagrįstas pavydas, ignoravimas ir nekalbėjimas, trukdymas bendrauti su draugais bei priekaištavimas. Dauguma respondentų nesikreipė arba nesikreiptų pagalbos dėl smurto, kadangi jie to nesureikšmina. Tai susiję su respondentų smurto samprata, kadangi veiksmus, kuriuos prieš juos panaudoja partnerės ar sutuoktinės dauguma respondentų nelaiko smurtu. Respondentų požiūris į vyrus, patyrusius moterų smurtą prieštaringas. Iš vienos pusės respondentai mano, kad vyras neturi tylėti ir turėtų kreiptis pagalbos dėl patiriamo smurto, tačiau patys patiriamo smurto nesureikšmina, todėl pagalbos nesikreipia (ar nesikreiptų). Respondentai nėra linkę gailėti tų vyrų, prieš kuriuos moterys smurtauja, tačiau jie nėra linkę tokių vyrų niekinti ar kaltinti. Respondentai pripažįsta, jog bet kuris vyras, ne tik silpnas, gali patirti moterų smurtą. Tik maža dalis respondentų į vyrus, patyrusius moterų smurtą, vis tik žiūri neigiamai.

Reikšminiai žodžiai: smurtas artimoje aplinkoje, moterų smurto prieš vyrus formos, požiūris į vyrus, patyrusius moterų smurtą.

Įvadas

Mokslinėje literatūroje smurtas įvardinamas kaip itin sudėtinga psichosocialinė problema. Tai viena skaudžiausių individo patirčių, kurias jis gali patirti iš artimo žmogaus. Ši problema nėra susijusi nei su socialiniu statusu, nei su religija ar įsitikinimais, nei su rase, etnine kilme, ar pagaliau – su lytimi. Šeimos ir giminytės ryšiai sudaro kiekvieno žmogaus egzistencijos dalį. Šeimos gyvenimas iš esmės apima visą emocinės patirties spektrą. Šeimos santykiai – vyro ir moters, tėvų ir vaikų, brolių ir seserų arba tolimesnių giminaičių – gali būti šilti ir tenkinti šeimos narius, bet juose taip pat gali glūdėti stipriausios įtampos, keliančios žmonėms nevilgtį, didelį nerimo ir kaltės jausmą. Smurtą artimoje aplinkoje gali patirti tiek moterys, tiek ir vyrai. Mokslinėje literatūroje bei viešojoje erdvėje daugiau pristatomi, analizuojami ir vertinami moterų ir vaikų patirto smuro atvejai, o apie smurtą prieš vyrus kalbama mažai arba visai nutylima.

A. Didžbalytė (2008) pabrėžia, kad moterų smurtas prieš vyrus yra mažai žinomas šių dienų fenomenas. Šiais laikais smurtą patiriančių vyrų dalis yra mažesnė nei moterų, tačiau tai nesumenkina problemos reikšmės ir nesumažina poreikio kalbėti apie tai. Moterys dažniau naudoja psichologinį ar emocinį nei fizinį ar seksualinį smurtą. Pykčio nevaldymas, vaikystės patirtis, nepasitenkinimas tarpusavio santykiais, galia ir kontrolė gali nulemti moterų smurtą prieš vyrus. Dėl įvairių socialinių kultūrinių visuomenės nuostatų vyrai yra linkę slėpti asmeninius išgyvenimus. Visuomenė ir vyrų aplinka nesupranta ir nepripažįsta vyrų, kaip moterų smurto aukų, nes remiantis visuomenės požiūriu, vyrai turi būti stiprūs, autoritetingi, pakantūs vadai šeimose (Didžbalytė, 2008).

Lietuvoje moterų smurto prieš vyrus problematika yra mažai tyrinėjama. Minėtinos A. Tereškino maskulinizmo studijos (2004; 2011). Autorius teigia, kad vyrai kaip lytiniai subjektai vis dar lieka lyčių studijų paribyje ir apie juos, kaip lytines būtybes, trūksta išsa-

mių studijų (Tereškinas, 2011). Su tokia nuomone sutinka ir G. Navaitis (2005), kuris nurodo, kad vyrų tyrinėjimo sritis Lietuvoje dar nesukaupusi užtektinai empirinių duomenų, nors Vakarų šalyse tokių tyrinėjimų gausu. Lietuvoje atlikta tik keletas tyrimų, susijusių su smurtu prieš vyrus ir vyraujančius visuomenėje stereotipus: 2002 m. atlikta apklausa „Vyriskų vaidmenų krizė Lietuvoje“ parodė, kad visuomenėje vyrauja patriarchalinis vyro įvaizdis, reiškiantis, kad vyras turi uždirbti pinigus, aprūpinti vaikus, globoti savo moterį. 2004 m. atliktas G. Navaičio tyrimas „Vyrų nuostatos į vyriskumo sklaidą šeimoje“ parodė panašius rezultatus, kad daugumai vyrų ir toliau būdingos tradicinės nuostatos apie vyriskumą – vyras turi siekti materialinės gerovės, būti globėjiškas, išlaikyti savo šeimą, būti autoritetu. Šiems negausiems tyrimams daugiau nei dešimtmetis. Per tą laikotarpį visuomenės nuostatos ir smurto situacija galėjo keistis, tad straipsnyje pristatomo tyrimo savalaikiškumas, naujumas, aktualumas yra akivaizdus.

Moterų smurto prieš vyrus problemos pobūdis sąlygoja tai, jog ne tik mažai kalbama apie šią problemą, bet ir mažai daroma šioje srityje. Galima rasti organizacijų, kurios susitelkia į pagalbą moterims, patyrusioms vyrų smurtą, bet pagalbos organizacijų vyrams, išskyrus Vyrų krizių centrus, nėra. Pagalbos jie turi ieškoti patys, nes visuomenė nepasiruošusi padėti spręsti tokias vyrų problemas. Žvelgiant iš šių dienų perspektyvos smurtą šeimoje reiktų laikyti žmogaus, o ne lyčių problema, ir pagalba turėtų būti orientuota ne į atskiras lytis, bet skirta smurto aukoms.

Tyrime pasirinkta apklausti Lietuvos Respublikos Seimo narius. Ši respondentų grupė pasirinkta, nes atstovauja instituciją, kuri yra nacionalinė įstatymų leidžiamoji valdžia. Pagal LR Seimo Statutą (1994) Seimo narys turi teisę šio statuto nustatyta tvarka balsuoti dėl visų svarstomų klausimų taip pat rengti ir teikti Seimui svarstyti įstatymų bei kitų teisės aktų projektus, teikti pasiūlymus dėl įstatymų, kurie turi būti apsarstyti Seime, kreiptis su paklausimais į Vyriausybės narius, kitų valstybės institucijų vadovus, teikti įstatymo projektą dėl Konstitucijos keitimo, kreiptis į Konstitucinį Teismą. Šios, Seimo Statute numatytos parlamentarų teisės rodo, kad jiems priklauso įstatymų leidybos iniciatyva. Seimo nariai matydami problemą gali siūlyti įstatymų pataisas, leisiančias problemą išspręsti ar pagerinti esamą situaciją. Parlamentarai turi didelę įtaką formuojant prioritetines valstybės politikos gaires, apimančias visas sritis, taip pat ir smurto prevenciją, šeimos politiką. Todėl svarbu išsiaiškinti, kiek Seimo nariai žino apie egzistuojančią moterų smurto prieš vyrus problemą, ar jie šią problemą laiko aktualia, kokia jų nuomonė apie vyrus, patiriančius moterų smurtą.

Šio tyrimo objektas – politikų požiūris į moterų smurtą prieš vyrus. Tyrimo tikslas – ištirti, koks Seimo narių požiūris į moterų smurtą prieš vyrus Lietuvoje. Keliami probleminiai klausimai: Kokie, politikų požiūriu, moterų veiksmai laikytini smurtu prieš vyrus? Ar ieško pagalbos ir kokios pagalbos galėtų gauti moterų smurtą patyrę vyrai? Koks politikų požiūris į vyrus, kurie patyrė moters smurtą?

Tyrimo metodologija. Atliktas kiekybinis tyrimas, kuris, A. Bryman (2012) teigimu, pasižymi aukštu struktūrizavimu. Tyrėjui tai leidžia tirti sąvokas ir problemas, kurios yra darbo ašis. Pasak mokslininko, kiekybiniame tyrime tyrėjas nuo tiriamojo laikosi distancijos, jis veikia iš „išorės“, kas leidžia išvengti subjektyvumo. Klausimyno elektroninio varianto internetinė nuoroda buvo išsiųsta visiems 108 Seimo nariams vyrams elektro-

niniu paštu. Pasirinkta tiriamoji visuma nedidelė, todėl atranka nebuvo vykdyta. Siekta apklausti visus generalinės visumos narius. Internetinės ar elektroniniu paštu siunčiamos apklausos itin tinkamos populiacijai, kuri yra lengvai atpažįstama, kaip universiteto studentai, specifinės valdžios institucijų darbuotojai (Roysė, 2008) – šio tyrimo atveju – Seimo nariai vyrai. Tyrime dalyvavo 38 Seimo nariai. Anketų grįžtamumas – 35,2 %, tai reiškia, kad į anketą atsakė maždaug kas trečias respondentas. Anketą sudarė dvi dalys: demografiniai klausimai ir diagnostiniai klausimai. Duomenys susisteminti ir grafiškai pavaizduoti naudojant „Microsoft Excel“ programą. Tyrimas atliktas laikantis pagrindinių etikos principų: privatumo, anonimiškumo. Anketoje nereikėjo nurodyti savo asmeninių duomenų, o atsistos elektroninės anketos neturi jokių kitokių identifikavimo galimybių, išskyrus respondento kodą ir laiką, kada buvo užpildyta anketa.

1. Smurtas artimoje aplinkoje

2011 m. gegužės 26 d. priimtas LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kur smurtas apibrėžiamas kaip tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis asmeniui, kuris daromas veikimu ar neveikimu ir dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturinę žalą (LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, 2011). Smurtas suvokiamas kaip bet koks prievartos veiksnys prieš kitą asmenį. Minėtame įstatyme artima aplinka įvardijama kaip tokia, kurią sudaro asmenys, siejami arba praicityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį. Žmogaus laisvė į kūno neliečiamybę yra užtikrinta įvairiuose tarptautinio lygmens dokumentuose, pavyzdžiui, Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, tačiau tokių pažeidimų vis tiek neišvengiama. Šeima yra ta vieta kur asmuo turėtų jaustis saugiai, tad smurto atvejai artimoje aplinkoje itin paveikūs žmogaus psichikai. I. Michailovič (2012) pastebi, kad smurto šeimoje aukos dažnai palyginamos su teroristinių išpuolių aukomis, tačiau smurto šeimoje aukai pavojus gyvybei išlieka kur kas ilgesnį laiką, o smurtautojas aukai nėra svetimas teroristas, bet jai artimas žmogus.

Smurto priežastys šeimoje gali būti įvairios. Smurtas gali būti išmokstamas stebint. Polinkis į smurtą gali ateiti iš šeimos, kur smurtinis elgesys buvo toleruotinas (Myers, 2008). R. Žukauskienės (2006) teigimu, smurtaujantys asmenys dažniausiai patys buvo patyrę smurtą savo genetinėje šeimoje arba buvo tėvų tarpusavio smurto liudytojais; smurto priežastimi taip pat gali tapti vieno iš tėvų neturėjimas. M. Gustainienė (2005) nurodo, kad alkoholis bei kitos priklausomybės, nedarbas, skurdas padidina vedančių prie smurto konfliktų tikimybę šeimose. D. Hines, J. Brown, E. Dunning (2007) tyrimas atskleidė, kad smurto prieš vyrus šeimoje pagrindinės priežastys yra smurtaujančių moterų vaikystėje patirta trauma (91,7 proc.), alkoholio vartojimas (52,1 proc.), psichikos sutrikimai (46 proc.), narkotikų vartojimas (34,8 proc.).

Kalbant apie smurtą artimoje aplinkoje dominuoja vyrų smurto prieš moteris analizė. Kaip pastebi M. Gustainienė (2005), smurto šeimoje socialinės šaknys kyla iš patriarchalinio šeimos modelio, kuris postuluoja vyro autoritetą moters atžvilgiu. Tai sukuria ypatingą vyro galios giminėje statusą, ir žmonių, dukterų, motinų, apskritai visų moterų

pavaldumo poziciją, kuri suteikia vyrams galimybę elgtis su moterimis kaip su menkesnėmis, žemesnėmis už juos pačius (Dirsiene ir kt., 2007). Patriarchalinis modelis yra įtvirtintas daugelyje religijų, kurios turi didelę reikšmę vyro ir moters santykių formavimui. Prievertą prieš moteris teisinga ir daugelis visuomeninių šeimos sąvokų ir normų. Tai įvardijama kaip disciplinos forma ir remia požiūrį, kad prievarta šeimoje yra privatus reikalas ir pačios šeimos problema (Gustainienė, 2005). Vyrų smurtas dažnai apibūdinamas kaip vyriškos jėgos demonstravimo ir moterų priespaudos išraiška. Smurtas – tai mėginimas sukurti jėgos ir valdžios įspūdį, nes vyras netvirtai jaučiasi santykiuose su moterimi ir beviltiškai gina save nuo priklausomybės jausmo (Eliasson, 2002). Pykčio reakcijas gali paaštrinti konfliktai dėl pavydo, o grasinimas palikti ypač padidina smurto tikimybę. Tyrimai rodo, kad smurtaujančių vyrų pyktis yra nulemtas žemo savigarbos lygio ir stereotipinio vyro vaidmens, be to, žmonės su žemu savigarbos lygiu linkę reaguoti smurtu, nes stokoja nesmurtinio bendravimo įgūdžių, kuriais įgytų galią ir pageidaujamą statusą (Dirsiene, Reikertienė, 2008).

Smurto artimoje aplinkoje samprata neturėtų apsiriboti tik patiriančių smurtą moterų situacijos analize. Smurtą artimoje aplinkoje patiria ir vyrai, tačiau, anot A. Didžbalytės (2008), vyrai apie jį dažniausiai nutyli dėl visuomenėje vyraujančių stereotipų – vyrams gėda prisipažinti, kad prieš juos smurtavo moteris, tradiciškai laikoma siplnios lyties atstove. Pasak L. Kublickienės (2003), viena didžiausių problemų, su kuriomis susiduria šiuolaikiniai vyrai – tai naujo savęs konstravimas, vyriško identiteto paieška. Šiuolaikiniai vyrai nebežino, kokie jie turi būti, kadangi vienu metu jie turi būti ir vyriški, ir atsakyti patriarchalinio įvaizdžio, turi būti konkurentiški ir švelnūs, negailestingi ir jausmingi, veiklūs ir jautrūs, besirūpinantys moterimis ir tuo pačiu jas laikyti sau lygiomis. Patriarchališko vaidmens atsisakymas vyrams kelia vidinius prieštaravimus, jie išgyvena sunkumus. „Dėl šios padėties netikrumas ir nestabilumas akivaizdžiai matomas vyrų pastangose balansuoti tarp dviejų juos tykančių pavojų: būti pernelyg vyriškais ir būti nepakankamai vyriškais“ (Kublickienė, 2003, p. 83). Visuomenėje nuo mažens formuojamas požiūris, kad vyrai turi išlaikyti šeimą, apginti ir globoti savo moterį, mokėti atlikti „vyriškus“ buities, techninius darbus, turi būti stiprūs, drąsūs, nuo mažens jiems sakoma: „berniukai neverkia“, „berniukai su lėlėmis nesąžaidžia“. Priešingybė tokiam stereotipiniam požiūriui į vyriškumą yra moderniam pasauliui atsirandanti nauja vyrų rūšis – „minkšti vyrai“, iš kurių tikimasi švelnumo, rūpestingumo, dėmesingumo, didesnio atsidavimo auklėjant vaikus, kas prieš tai buvo suvokiama kaip moters pareiga. Vyrai susiduria su šiomis priešingomis koncepcijomis, nebežino kaip elgtis, kokiems būti, tampa bejėgiai susidūrę su moterų smurtu, nes visuomenė nesupranta vyrų kaip moterų smurto aukų (Didžbalytė, 2008).

Vyrai jiems artimoje aplinkoje dažniau patiria fizinį ir psichologinį, nei seksualinį ar ekonominį smurtą, kadangi dėl savo fizinių galimybių vyrai rečiau gali būti išnaudojami seksualiai, jie yra mažiau ekonomiškai priklausomi nuo moterų. Psichologinio smurto atveju moterys dažniausiai socialiai izoluoja vyrą, rėkia, grasina skyrybomis, nuolatos priekaištuoja. Prie ekonominio smurto apraiškų priskiriama keliamą įtampa dėl pasikeitusio vyro maitintojo padėties. Šiuolaikinėje visuomenėje moterys tampa materialiai nepriklausomos nuo vyrų, užsiima aktyvia visuomenine veikla, siekia karjeros, tačiau iš

kitos pusės, visuomenėje vis dar pabrėžiamas ir sunkiai dirbančio bei uždirbančio vyro vaizdinys, tad vyras, nesugebantis to padaryti, jaučiasi nebereikalingas (Didžbalytė, 2008). Paslaugų ekonomikos plėtimasis, reikalaujantis moterų igūdžių ir emocijų, retoriškai ir net iš dalies politiškai vyrus pavertė mažiau vyriškais ir mažiau reikalingais (Tereškinas, 2004).

Patyrę smurtą tiek vyrai, tiek moterys nėra linkę apie jį kalbėti. Kai prievartą patyręs asmuo niekam nepapasakoja apie įvykį ir nėra liudininko, kuris patvirtintų matęs smurto atvejį, dažnai smurto auka netikima arba ji pati kaltinama dėl to, kas įvyko (Eliasson, 2002). Moterys, patyrusios vyrų smurtą, pagalbą gali rasti moterų krizių centruose, kreiptis į pagalbos linijas, nukentėjusiomis rūpinasi nevyriausybinės organizacijos. Moterims teikiama psichologinė pagalba, jos laikinai gali prisiglausti ar net pasislėpti nuo smurtaujančio vyro. Tuo tarpu vyrų situacija yra kitokia. Pagalbos vyrams, patyrusiems moterų smurtą, yra mažai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija neturi tikslių duomenų, kiek Lietuvoje veikia vyrų krizių centrų. Pirmasis Vyrų krizių centras Lietuvoje atsidarytas 2002 m. Ši viešoji įstaiga skelbia, kad jų misija yra psichologinės ir kitokios konsultacinio pobūdžio pagalbos teikimas vyrams, jų šeimos nariams ir kitiems asmenims, susidūrusiems su kritinėmis gyvenimo situacijomis. Mažas paslaugų prieinamumas nėra vienintelė smurto neviešinimo priežastis. Vyrai, patyrę moters smurtą, patys nėra linkę ieškoti pagalbos, kadangi tai būtų „nevyriška“. Kaip pastebi A. Tereškinas (2004), moterys visada buvo mokomos išreikšti jausmus, o vyrai – juos slėpti. Vyrai gėdijasi kreiptis pagalbos, kadangi bijo visuomenės reakcijos (Didžbalytė, 2008).

Apibendrinant aukščiau analizuotus šaltinius, formuluojami trys probleminiai klausimai, kurie išsamiai analizuojami, remiantis empirinio tyrimo duomenimis: Kokie, politikų požiūriu, moterų veiksmai laikytini smurtu prieš vyrus? Ar ieško pagalbos ir kokios pagalbos galėtų gauti moterų smurtą patyrę vyrai? Koks politikų požiūris į vyrus, kurie patyrė moters smurtą?

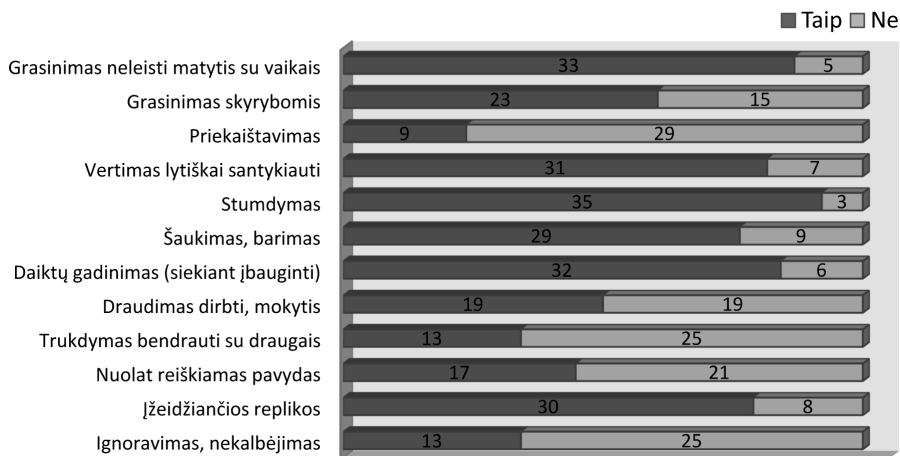
2. Seimo narių nuomonė apie moterų smurtą prieš vyrus Lietuvoje

Siekiant atsakyti į pirmąjį probleminį klausimą, kokie moterų veiksmai laikytini smurtu prieš vyrus, pirmiausia respondentams buvo užduoti bendresnio pobūdžio klausimai apie smurtą prieš vyrus: ar jie jį patiria ir ar tai yra problema. 22 respondentai teigia, kad moterys smurtauja prieš vyrus, 16 respondentų mano, kad vyrai „galbūt“ patiria moterų smurtą, nei vienas nepasirinko atsakymo – „ne“. 11 apklaustųjų sutinka, kad smurtas prieš vyrus yra problema Lietuvoje, 24 atsakiusieji, nurodo, kad tokia problema „galbūt“ yra, 3 mano, kad moterų smurtas prieš vyrus nėra problema Lietuvoje. Šie atsakymai rodo, jog dauguma apklaustų politikų pripažįsta moterų smurto prieš vyrus problemą, bet situaciją vertina atsargiai.

Siekiant detalizuoti, kiek respondentai žino apie moterų smurto prieš vyrus problemą, respondentų klausta, ar jie pažįsta vyrų, patyrusių moterų smurtą. 27 apklaustieji atsakė, jog tokių vyrų nepažįsta, 11 respondentų žino vyrų, prieš kuriuos smurtauja/smurtavo jų partnerės/sutuoktinės. Tyrimo duomenys rodo, kad respondentai sutinka, jog moterys smurtauja prieš vyrus, pripažįsta, kad tokia problema gali būti

Lietuvoje, tačiau asmeniškai mažai susiduria su moterų smurtą patyrusiais vyrais. Kaip buvo minėta, vyrai linkę nuslėpti patirtį dėl neigiamo visuomenės požiūrio ir nenoro pripažinti, kad ir prieš vyrus moterys gali smurtauti. Vyro, kaip smurto aukos vaizdinys, nėra įtvirtintas, kadangi visuomenėje vyrauja nuostatos apie „tradicinį“ stereotipinį vyro įvaizdį.

Tyrimo buvo siekiama išsiaiškinti, kokius moterų veiksmus respondentai laiko smurtiniais. Respondentams buvo leidžiama pasirinkti įvairius atsakymų variantus (1 pav.).

1 pav. Veiksmai laikytini moters smurtu, respondentų skaičius

Fig. 1. Actions of women named as violence

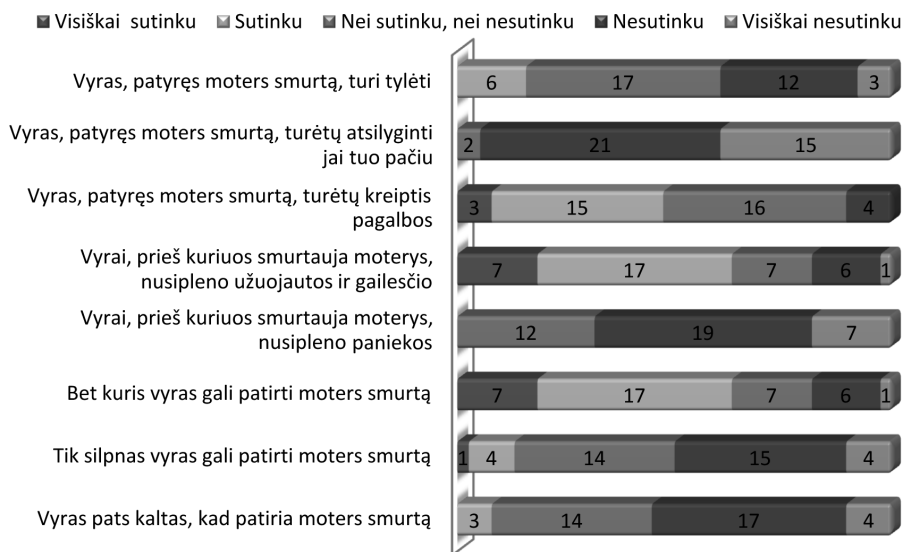
Respondentai teigia, kad įžeidžiančios replikos ir juokai (N=30), šaukimas ir barimas (N=29), stumdymas (N=35), daiktų gadinimas (N=32), vertimas lytiškai santykiauti (N=31), grasinimas neleisti matytis su vaikais (N=35), grasinimas skryrybomis (N=23) yra laikytini moters smurto veiksmais. Draudimas dirbti ar mokytis gali būti laikytini arba nelaikyti moters smurto veiksmais, respondentų nuomonės pasidalino per pusę (taip N=19, ne N=19). Dauguma respondentų nesutinka, kad ignoravimas ir nekalbėjimas (N=25), trukdymas bendrauti su draugais (N=25), priekaištavimas (N=29), nuolat reiškiamas nepagrįstas pavydas (N=21) yra laikytini moters smurto veiksmais. Analizuojant respondentų atsakymus, galima teigti, jog smurtu laikomi tokie veiksmai kaip įžeidžiančios replikos ir juokai, šaukimas ir barimas, stumdymas, daiktų gadinimas, vertimas lytiškai santykiauti, grasinimas neleisti matytis su vaikais, grasinimas skryrybomis apibrėžia psichologinio ir seksualinio smurto naudojimą. Tačiau respondentai nepripažįsta tokių ekonominio ir psichologinio smurto veiksmų, kaip draudimas dirbti ar mokytis, nuolat reiškiamas nepagrįstas pavydas, ignoravimas ir nekalbėjimas, trukdymas bendrauti su draugais bei priekaištavimas. Tyrimai rodo,

kad vyrai patiria ir fizinį smurtą. A. Didžbalytė (2008) pateikia duomenis, kad vyrai patiria smulkaus pobūdžio fizinį smurtą: daužymus, fizinius grasinimus, sudavimus, mušimus į krūtinę. Žvelgiant į kitų šalių moterų smurto prieš vyrus situaciją, kaip pavyzdžiui JAV, kur daug kalbama apie šią problemą, viename iš atliktų tyrimų respondentai taip pat teigia, kad iš situoktinės/partnerės patiria ne tik psichologinį, emocinį, bet ir fizinį smurtą: buvo mušami (43,7 proc.), stumdomi (41,8 proc.), spardomi (39,2 proc.), sugriebti (31 proc.), kumščiuojami (24,7 proc.), smaugiami (22,2 proc.), apspjaudyti (9,5 proc.) (Hines ir kt., 2007).

Pagalbos vyrams nukentėjusiems nuo moterų smurto sistema dar nėra sukurta. Patriarchalinės santvarkos nuostatos ir mažas paslaugų prieinamumas trukdo vyrams kreiptis pagalbos. Atsakant į antrąjį probleminį klausimą apie pagalbą moterų smurtą patyrusiems vyrams, respondentų buvo klausama, ar jie kreipėsi/ kreiptųsi pagalbos patyrę partnerės ar situoktinės smurtą. Dauguma respondentų (N=31) sako, kad nesikreipė/ nesikreiptų pagalbos, patyrę moterų smurtą, nedidelė dalis (N=7) teigia, kad kreipėsi/ kreiptųsi pagalbos. Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog moterys, patyrusios smurtą, taip pat nėra linkusios kreiptis pagalbos. 2008 m. LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliktas tyrimas rodo, jog daugiau kaip trečdalis smurtą patyrusių moterų niekada nesikreipė pagalbos ir neatmestina prielaida, kad apie 50 procentų smurto šeimoje atvejų yra nežinomi niekam išskyrus tos šeimos narius, kadangi moterys nelinkusios atskleisti situacijos šeimoje artimiausiai aplinkai (Smurto prieš moteris, 2008). Tai rodo, kad smurtas Lietuvoje yra paslėpta problema, dar nėra sisiformavusių nuostatų, jog kreiptis pagalbos yra žmogaus teisė, o ne gėda.

Respondentų buvo klausama, kokios priežastys lemia tai, jog vyrai nėra linkę kreiptis pagalbos. Respondentai galėjo pasirinkti keletą jiems tinkamų atsakymų variantų arba įrašyti kitą priežastį į atsakymo variantą „kita“. Rezultatų analizė parodė, kad 23 respondentai vieną iš priežasčių, kodėl patyrę moterų smurtą tylėtų, įvardija, kad jie to paprasčiausiai nesureikšmintų. Keli apklaustieji (N=5) sako, kad bijotų pasirodyti nevyriškais arba bijotų būti pasmerkti visuomenės (N=2). Vienas respondentas sutiko, kad apie tokį incidentą kalbėti jam būtų gėda. Nė vienas iš respondentų nepasirodė svarbi priežastis: „bijau pažeminimo ir pasišaipymo“. Pasirenkant variantą „kita“, respondentai teigia, kad kreiptųsi pagalbos ir nurodo, kad tokiu atveju specialistų pagalba yra būtina; kad pirmiausia tokį konfliktą reikėtų spręsti pačioje šeimoje, pasitelkiant šeimos narius į pagalbą, o ne iškart kreipiantis į tam tikras pagalbą teikiančias institucijas; nesitiki, kad kas nors galėtų suteikti pagalbą, nukentėjus nuo moters smurto; kad tai būtų tiesiog nesolidu; kad apskritai neleistų moteriai smurtauti prieš jį. R. Žukauskienė (2006) pateikia tyrimo apie smurtą prieš savo situoktinį ar situoktinę rezultatus, kurie parodė, kad 26 proc. vyrų nesukę dėl to galvos, 20 proc. pateisino tokį moters elgesį, 14 proc. jautėsi įpykę, 6 proc. nustebino toks partnerės elgesys, 3 proc. situoktinės/ partnerės elgesys padarė įspūdį, 6 proc. jautėsi smurto aukomis. Tai rodo, kad net patyrę smurtą, vyrai nesijaučia smurto aukomis, moters veiksmus laiko nereikšmingais, naudoja gynybinę neigimo strategiją.

Trečiuoju probleminiu klausimu siekta išsiaiškinti, koks Seimo narių požiūris į moterų smurtą patiriančius vyrus (2 pav.).

2 pav. Požiūris į vyrus, patyrusius moterų smurtą, respondentų skaičius

Fig. 2. Attitudes to men who suffered women violence

17 respondentų išreiškė neutralią nuomonę, 6 sutinka, 15 nesutinka arba visiškai nesutinka su teiginiu, kad vyras, patyręs moterų smurtą, turėtų tylėti. Beveik visi respondentai (N=36) nesutiko arba visiškai nesutiko su teiginiu, kad vyras, patyręs moters smurtą turėtų atsilyginti jai tuo pačiu. Maždaug pusė respondentų (N=18) sutinka ir visiškai sutinka, su teiginiu, jog vyras, patyręs moters smurtą, turėtų kreiptis pagalbos, kita dalis respondentų (N=16) neturi aiškios nuomonės. 10 respondentų sutinka arba visiškai sutinka su teiginiu, kad vyrai, prieš kuriuos smurtauja moterys, nusipleno užuojautos ir gailėsčio. 14 respondentų su tuo nesutinka ir tiek pat – 14 neturi aiškios nuomonės. Tačiau, nors ir nėra linkę gailėti tų, vyrų, prieš kuriuos moterys smurtauja, respondentai nėra linkę jų niekinti. 26 respondentai nesutinka arba visiškai nesutinka, kad toks asmuo nusipleno paniekos, 12 palaiko neutralią nuomonę. Daugiau nei pusė (N=24) respondentų sutinka ir visiškai sutinka, kad bet kuris vyras gali patirti moterų smurtą, mažesnioji dalis (N=7) su tuo nesutinka ir visiškai nesutinka ir tiek pat neturi (N=7) aiškios nuomonės. Pusė respondentų (N=19) nepritaria teiginiui, jog tik silpnas vyras gali patirti moters smurtą. Su tuo visiškai sutinka nedidelė dalis respondentų (N=5), likusieji (N=14) neturi aiškios nuomonės. 21 respondentas nėra linkęs kaltinti vyro dėl patiriamo smurto. Su teiginiu, jog vyras pats kaltas, kad patiria moters smurtą, sutinka tik keletas respondentų (N=3), likusieji (N=14) neturi aiškios nuomonės.

Tyrime dalyvavę respondentai yra politikai ir jų požiūris į vyrus, patyrusius moterų smurtą yra nevienareikšmiškas. Iš vienos pusės respondentai mano, kad vyras ne-

turi tylėti ir turėtų kreiptis pagalbos dėl patiriamo smurto, tačiau ankstesni atsakymai į klausimus rodo, kad patys jie patiriamo smurto neįvardina ir nesureikškina, ir pagalbos nesikreipia/nesikreiptų. Be to, nors respondentai nėra linkę gailėti tų vyrų, prieš kuriuos moterys smurtauja, tačiau jie nėra linkę vyrų niekinti ar kaltinti. Respondentai pripažįsta, jog bet kuris vyras, ne tik silpnas, gali patirti moterų smurtą. Tik maža dalis respondentų į vyrus, patyrusius moterų smurtą, žiūri neigiamai.

Išvados

Tiek visuomenėje, tiek moksliniuose tyrimuose vyrų smurto prieš moteris problema yra labiau aktualizuota ir išreikšta, nei moterų smurto prieš vyrus. Mokslinių šaltinių analizė atkleidė, kad dažniausiai visuomenėje analizuojama moterų ir vaikų, kaip smurto aukų, problematika, o vyrai vaizduojami kaip agresyvūs, dominuojantys smurtautojai. Vyriskumo studijas nagrinėjantys mokslininkai teigia, kad vyrai taip pat gali patirti moterų smurtą, tačiau jie apie jį linkę nepranešti ne tik dėl to, jog jiems gėda, bijo visuomenės pasmerkimo, bet ir dėl to, kad jie nežino, kur kreiptis pagalbos.

Parlamentarai turi didelę įtaką formuojant prioritėtines valstybės politikos gaires, apimančias visas sritis, taip pat ir smurto prevenciją, šeimos politiką. Seimo nariai matydami problemą gali siūlyti įstatymų pataisas, leisiančias problemą išspręsti ar pagerinti esamą situaciją. Tyrimo rezultatai rodo, kad politikai moterų smurto prieš vyrus problemą vertina gana atsargiai: respondentai sutinka, jog moterys smurtauja prieš vyrus, tačiau asmeniškai mažai susiduria su moterų smurtą patyrusiais vyrais, todėl nėra tikri, kiek tokia problema yra aktuali Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai parodė, kad respondentai smurtu laiko tokius moterų veiksmus, kaip įžeidžiančios replikos ir juokai, šaukimas ir barimas, stumdymas, daiktų gadinimas, vertimas lytiškai santykiauti, grasinimas neleisti matytis su vaikais, grasinimas skyrybomis. Tai psichologinio, fizinio ir seksualinio smurto apibūdinimas. Tačiau respondentai nelaiko smurtu tokių ekonominio ir psichologinio smurto veiksmų, kaip draudimas dirbti ar mokyti, nuolat reiškiamas nepagrįstas pavydas, ignoravimas ir nekalbėjimas, trukdymas bendrauti su draugais bei priekaištavimas.

Dauguma tyrime dalyvavusių politikų nesikreipė arba nesikreiptų pagalbos dėl smurto, kadangi jie to nesureikškina. Tai susiję su respondentų smurto samprata, kadangi veiksmus, kuriuos prieš juos panaudoja partnerės ar sutuoktinės dauguma respondentų nelaiko smurtu.

Politikų požiūris į vyrus, patyrusius moterų smurtą, prieštaringas. Iš vienos pusės respondentai mano, kad vyras neturi tylėti ir turėtų kreiptis pagalbos dėl patiriamo smurto, tačiau patys patiriamo smurto nesureikškina, todėl pagalbos nesikreipia (ar nesikreiptų). Respondentai nėra linkę gailėti tų vyrų, prieš kuriuos moterys smurtauja, tačiau jie nėra linkę tokių vyrų niekinti ar kaltinti. Respondentai pripažįsta, jog bet kuris vyras, ne tik silpnas, gali patirti moterų smurtą. Tik maža dalis respondentų į vyrus, patyrusius moterų smurtą, vis tik žiūri neigiamai.

Literatūra

- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods. Fourth edition.* Oxford University press.
- Didžbalytė, A. (2008). Moterų smurtą patyrusių vyrų patirties analizė. *Socialinis darbas: Patirtis ir metodai*, 2, 48. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_2029-0470.N_2_2.PG_31-48/DS.002.0.01.ARTIC.
- Diršienė, N., Reikertienė, V. (2008). *Smurtinio elgesio keitimo metodika.* Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.bukstipri.lt/uploads/Smurtinio%20elgesio%20keitimo%20metodika.pdf>.
- Eliasson, E. P. (2002). *Vyrai, moterys ir smurtas.* Vilnius: Vyrų krizių ir informacijos centras.
- Gustainienė, M. (2005). Smurto prieš moteris priežastys ir prevencija. *Sociologija: Mintis ir veiksmas*, 1, 110-121. Prieiga per internetą: http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2005_nr_01_110-121.pdf.
- Hines, A. D., Brown, J., Dunning, E. (2007). *Characteristics of Callers to the Domestic Abuse HelplineforMen*, 22, 63-72. Prieiga per internetą: <https://www.clarku.edu/faculty/dhines/Hines%20Brown%20and%20Dunning%202007%20DAHM.pdf>.
- Kublickienė, L. (2003). Vyrškumų vaidmenų ypatumai dabarties Lietuvoje. *Sociologija: Mintis ir veiksmas*, 2, 77-86. Prieiga per internetą: http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2003_nr_02_77-86.pdf.
- Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (2011), *Valstybės žinios*, 72-3475.
- Lietuvos Respublikos Seimas. *Statutas* (1994), *Valstybės žinios*, 15-249.
- Michailovič, I. (2012). Kai kurie smurto šeimoje probleminiai aspektai. *Teisė*, 82, 26-40. Prieiga per internetą: <http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%2082%20tomas/26-40.pdf>.
- Myers, D. G. (2008). *Socialinė psichologija.* Vilnius: Poligrafija ir informatika.
- Navaitis, G. (2005). Vyrų nuostatos į vyriškumo sklaidą šeimoje. *Socialinis darbas*, 4 (1), 34-38. Prieiga per internetą: [http://www3.mruni.eu/padaliniai/leidyba/Socialinis%20darbas/social_4\(1\).pdf](http://www3.mruni.eu/padaliniai/leidyba/Socialinis%20darbas/social_4(1).pdf).
- Royse, D. (2008). *Research Methods in Social Work.* Fifth edition. University of Kentucky.
- Tereškinas, A. (2011). *Vyrų pasaulis: Vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje.* Vilnius: Baltos lankos.
- Smurtoprieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas. Tyrimo ataskaita (2008). Vilnius: UAB „BGI Consulting“. Prieiga per internetą: http://www.bukstipri.lt/uploads/Tyrimas_Smurto_pries_moteris2008.pdf.
- Tereškinas, A. (2004). *Vyrai, vyriškumo formos ir maskulinizmo politika šiuolaikinėje Lietuvoje.* Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Žukauskienė, R. (2006). *Kriminalinio elgesio psichologija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

POLITICIANS' ATTITUDES TOWARD WOMEN VIOLENCE AGAINST MEN

Dr. Raminta Bardauskiene

Assoc. Prof. Dr. Jolanta Pivoriene

Myklas Romeris University, Lithuania

Summary

Violence is one of the most complex psychosocial problems, especially if it is experienced from close person like spouse. This problem is not related to social status or other sociodemographic characteristics like ethnicity, religion, etc., it could occur in any place and under any circumstances. Domestic violence becomes one of the most relevant problems in a society, however, scientific research more often focuses on women who suffer from spouses violence and there is a lack of research about men who suffer from women violence. This article aims to fill this gap and to analyse some aspects of women violence against men.

The goal of the article is to find out what are attitudes of Parliament members toward women violence against men. The quantitative research was conducted in order to answer three research questions: what actions of women can be understood as violence, what support men search after the violence, what is attitude to men who suffered women violence.

Literature review revealed that violence against women and children are analysed more often, usually men are described as aggressive, dominant offenders. However, researchers in masculinity field state that men also could experience violence but they tend to hide the fact because they are ashamed, afraid of disapprobation of society, they don't know where to apply for support.

Research data showed that respondents count violence such actions of women as offensive remarks and jokes, shouting and scolding, pushing, damaging things, forcing for sexual intercourse, threatening to refuse to see their children, threatening to divorce. These are forms of psychological, physical and sexual violence. However, respondents don't recognize such economic and psychological violence as prohibition to work or study, constantly expressed unfounded jealousy, ignorance and not speaking, obstruction to communicate with friends and reproaches.

Most respondents stated that they would not apply for a support after experiencing violence from women, because they don't see violent action of women as serious problem, they don't think that it is violence. Respondents' attitude toward men who suffered violence from women is controversial. On the one hand, they said that violence experienced men should search for a support, but they personally in case of women's violence, are not going to ask for a help.

Respondents are not minded to feel sorry for men who suffered violence from women, but they are not prone to stigmatize or blame such men as well. Research participants think that any men, not only weak ones, can suffer violence from women. Very small proportion of respondents said that their attitude toward mistreated men is negative.

Keywords: *violence, forms of violence, attitude toward men who suffered women violence.*

Raminta Bardauskienė, socialinių mokslų (vadybos ir administravimo) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Socialinės gerovės fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: lyčių lygybė, šeimos politika, socialinio darbo teorija, metodologija ir vadyba

Raminta Bardauskienė, Doctor of Social Sciences (Management and Administration), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Welfare, Institute of Educational Sciences and Social Work, Lecturer. Research areas: gender equality, family policy, social work theory, methodology and management.

Jolanta Pivorienė, socialinių mokslų (sociologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Socialinės gerovės fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinė kaita, tvarus vystymasis.

Jolanta Pivorienė, Doctor of Social Sciences (Sociology), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Welfare, Institute of Educational Sciences and Social Work, Associate Professor. Research areas: social changes, sustainable development.

Padėka. Už pagalbą renkant medžiagą ir tyrimo duomenis straipsnio autorės yra dėkingos Mykolo Romerio universiteto socialinio darbo magistrui Jevgenijui Bardauskui.